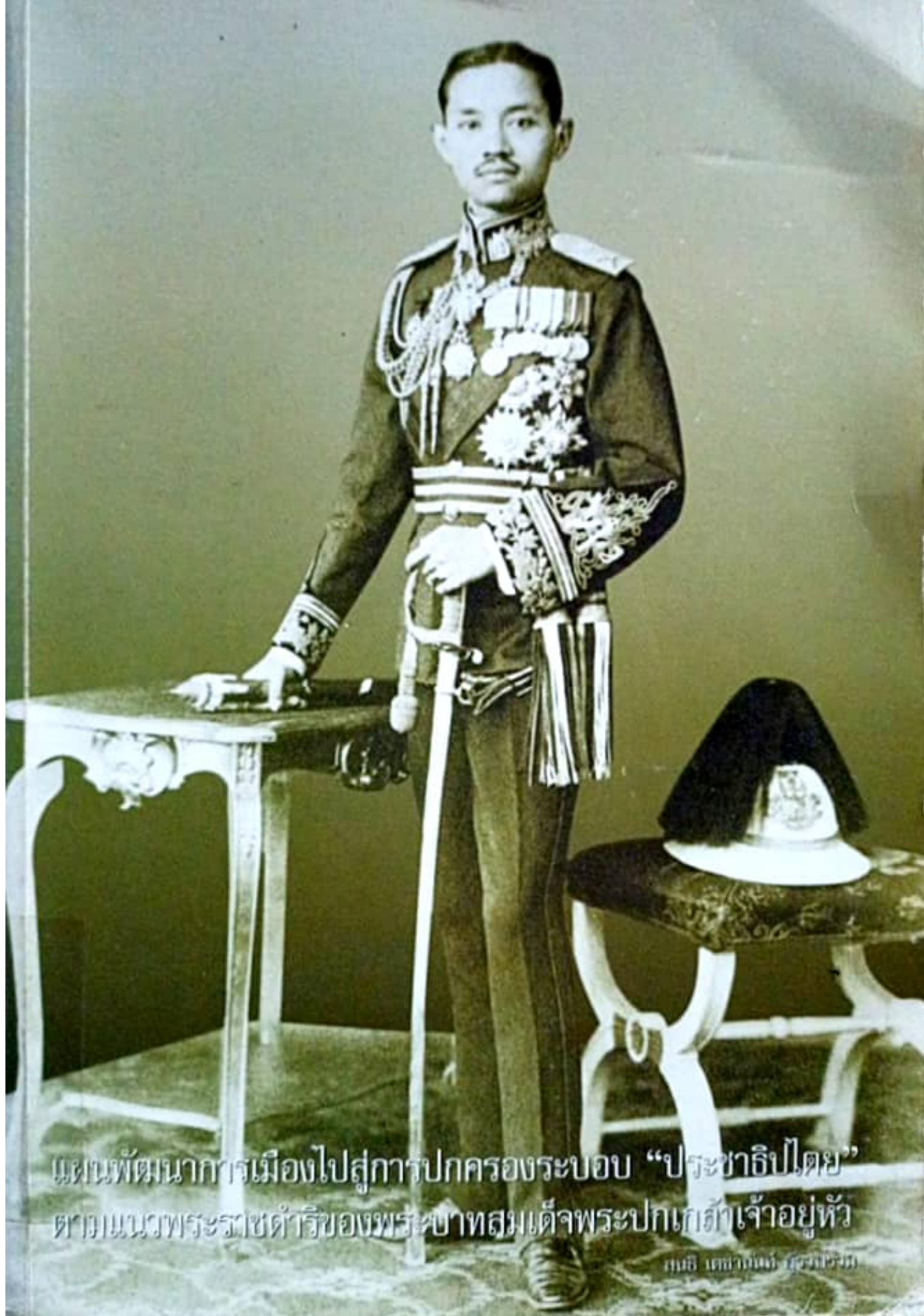

แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองระบอบ “ประชาธิปไตย”
ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมธิ เทพารักษ์ ศึกษาริเริ่ม

สารบัญ

หน้า

คำปรารภ	๓
คำนำในการพิมพ์ ครั้งที่ ๔	๕
คำนำในการพิมพ์ ครั้งที่ ๓	๙
คำนำในการพิมพ์ ครั้งที่ ๒	๑๐
คำนำในการพิมพ์ ครั้งที่ ๑	๑๕
คำวิจารณ์โดย ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช	๑๗
คำแนะนำเอกสาร	๒๕
เรื่องที่หนึ่ง ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล : แนวพระราชดำริที่จะพัฒนาการเมืองจาก เมืองล่างขึ้นไปสู่เมืองบน	๑
บทนำ	๑
๑. ร่างพระราชหัตถเลขาของ : พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทูลสมเด็จ เจ้าฟ้า กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เรื่อง "คิดจะจัดการประชาภิบาล" (Municipality) (๑๒ สิงหาคม ๒๔๖๙)	๑๙
๒. หนังสือราชการ : พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม เสนาบดีกระทรวงพระคลังฯ กราบทูล สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เรื่อง "ความเห็นของกระทรวงพระคลังฯ ในเรื่อง จะโอนเงินรายได้ของแผ่นดินไปเพิ่มรายได้สุขาภิบาลท้องถิ่นอีก" (๑๓ ตุลาคม ๒๔๗๐)	๒๐
๓. หนังสือราชการ : พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม เสนาบดีกระทรวงพระคลังฯ กราบ บังคมทูล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอพระบรมราชวินิจฉัย (๑๓ ตุลาคม ๒๔๗๐)	๒๐
๔. บันทึกความเห็นของ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด กูก (Sir Edward Cook) ที่ปรึกษา กระทรวงพระคลังฯ เรื่อง "Municipalities in Siam" (๑๖ สิงหาคม ๒๔๗๐) และคำแปลเป็นภาษาไทย	๒๒

๕. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเรื่อง "เงินสุขาภิบาล" และเรื่อง "ความเห็นของ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด คุก" (๒๐ ตุลาคม ๒๔๗๐)	๓๔
๖. หนังสือราชการของกรมราชเลขาธิการ เรื่อง "เงินสุขาภิบาล และ พระราชดำริ เรื่องความเห็นของ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด คุก" (๒๗ ตุลาคม ๒๔๗๐)	๔๐
๗. รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๕ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๗๐	๔๐
๘. รายงานการประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒๖ วันพุธที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๗๐	๔๔
๙. หนังสือราชการ : กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงมีถึง เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ เรื่อง "กำหนดตัวผู้ที่จะเป็นกรรมการจัด การประชาภิบาล" (Municipality) (๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๗๐)	๔๖
๑๐. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อเรื่อง "กำหนดตัวผู้ที่จะเป็นกรรมการจัดการ ประชาภิบาล" (Municipality) (๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๗๐)	๔๘
๑๑. ความเห็นของกรรมการในเรื่อง การจัดการสุขาภิบาล (ประชาภิบาลเดิม) (๒ มิถุนายน ๒๔๗๐) ก. สิงคโปร์	๕๐
ข. ย็องกง	๕๒
ค. Proposals For Future Policy	๕๓
๑๒. หนังสือราชการ : กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงมีถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ เรื่อง "โครงการประชาภิบาล ตามความเห็นของกรรมการ" (๒ กรกฎาคม ๒๔๗๐)	๕๔
๑๓. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อความเห็นของ กรรมการในเรื่อง การจัดการสุขาภิบาล (ประชาภิบาล) (๑๓ กรกฎาคม ๒๔๗๐)	๖๐

๑๔. บันทึกความเห็น เรื่องที่จะจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ตามพระดำริของ
เสนาบดีกระทรวงพระคลังฯ (๑๔ สิงหาคม ๒๔๗๐) ๖๐
๑๕. รายงานเสนาบดีสภา ที่ ๑๔/๒๔๗๐
วันเสาร์ที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๗๐ ๖๓
๑๖. หนังสือราชการ : กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
ทรงมีถึงมหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ เรื่อง "ตั้งกรรมการ
พิจารณาลักษณะการปกครองชุมชนโดยวิธีจัดเป็น Municipality
ซึ่งมีนาย อาร์ ดี เครก เป็นประธาน" (๑๒ สิงหาคม ๒๔๗๓) ๖๕
๑๗. Memorandum on Municipality ของนาย อาร์ ดี เครก
(๑๖ เมษายน ๒๔๗๒) ๖๖
- ก. England ๖๖
- ข. France ๖๘
- ค. Italy ๖๙
- ง. Germany ๗๐
- จ. Bangkok ๗๐
๑๘. ความเห็นของกรรมการพิจารณารายงานของนาย อาร์ ดี เครก เรื่อง "เทศบาล
ในกรุงเทพมหานคร" (๓๐ มกราคม ๒๔๗๒) ๗๔
๑๙. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อความเห็นของ
กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเห็นควรตั้งรูปการขึ้นเป็นพระราชบัญญัติก่อน
(๑๙ สิงหาคม ๒๔๗๓) ๗๔
๒๐. หนังสือราชการ : กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงมีถึงเจ้าพระยามหิธร
ราชเลขาธิการ เรื่อง "ที่ชุมนุมสมุหเทศาภิบาล ได้พิจารณารับพระราชบัญญัติ
เทศบาลและได้อนุมัติให้เป็นร่างฉบับสุดท้าย" (๑๗ ธันวาคม ๒๔๗๓) ๘๐
๒๐. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ต่อร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ซึ่งที่ชุมนุมสมุหเทศาภิบาลได้อนุมัติแล้ว
(๒๕ ธันวาคม ๒๔๗๓) ๘๐

๒๒. หนังสือราชการ : เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ กราบทูล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เรื่อง "โครงการและวัตถุประสงค์แห่งการร่างพระราชบัญญัติเทศบาล" (๓ มกราคม ๒๔๗๓) ๘๒
๒๓. ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๓ ๘๔
๒๔. รายงานเสนาบติสภา ที่ ๓๓/๒๔๗๓
วันจันทร์ที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ๑๓๔
๒๕. ร่างหนังสือราชการ : เจ้าพระยามหิธร มีถึง พระยาจินดาภิรมย์
(๒๕ มกราคม ๒๔๗๓) ๑๓๕
๒๖. รายงานเสนาบติสภา ที่ ๓๔/๒๔๗๓
วันจันทร์ที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ๑๓๖
๒๗. หนังสือราชการ : กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ เสนาบติกระทรวงการต่างประเทศ ทรงมีถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ เรื่อง "ความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศ ที่จะคัดค้านหลักการบางแห่งในร่างพระราชบัญญัติเทศบาล"
(๓๐ มกราคม ๒๔๗๓) ๑๓๘
๒๘. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อบันทึกเรื่องร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ที่กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการทูลเกล้าฯ ถวาย
(๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๓) ๑๔๐
๒๙. รายงานเสนาบติสภา ที่ ๓๕/๒๔๗๓ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๓ ๑๔๒
๓๐. หนังสือราชการ : เจ้าพระยามหิธร มีถึงพระยาจินดาภิรมย์ เสนาบติกระทรวงยุติธรรม เรื่อง "ขอทราบว่าการร่างกฎหมายได้ดำเนินการพิจารณาตรวฉบับที่ความเห็นในส่วนหลักการแห่งพระราชบัญญัติเทศบาลไปได้เพียงใด"
(๑๒ สิงหาคม ๒๔๗๔) ๑๔๓
๓๑. หนังสือราชการ : พระยาจินดาภิรมย์ มีถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ แจ้งให้ทราบว่า กรรมการกำลังตรวจพิจารณา เรื่อง "เทียบเคียงกับบทกฎหมายประเทศอื่นๆ" (๑๕ สิงหาคม ๒๔๗๔) ๑๔๔

๓๒. หนังสือราชการ : เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ มีถึงเจ้าพระยาศรียรรมาธิเบศ
 เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม เรื่อง "โปรดเกล้าฯ ให้เรียนถามว่า การพิจารณา
 ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ได้ดำเนินไปเพียงใด"
 (๒๒ มีนาคม ๒๔๗๔) ๑๔๕
๓๓. หนังสือราชการ : เจ้าพระยาศรียรรมาธิเบศ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
 มีถึงเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ สนองพระราชกระแสเรื่อง "ร่างพระราช
 บัญญัติเทศบาล" (๒๕ มีนาคม ๒๔๗๔) ๑๔๖
๓๔. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อหนังสือสนอง
 พระราชกระแส เรื่อง "ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ของเจ้าพระยาศรียรรมา-
 ธิเบศ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม" (๒๖ มีนาคม ๒๔๗๔) ๑๔๗
๓๕. คำกราบบังคมทูล ของเจ้าพระยามหิธร เสนาบดีกระทรวงมูรธาธร
 (กรมราชเลขาธิการ) เรื่อง "ข่าวเท็จเกี่ยวกับพระราชบัญญัติเทศบาลใน
 หนังสือพิมพ์ บางกอกการเมือง" (๒๗ พฤษภาคม ๒๔๗๕) ๑๔๘
๓๖. ข่าวจากหนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง
 วันพฤหัสบดีที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ๑๔๙
๓๗. ร่างหนังสือ : เจ้าพระยามหิธร เสนาบดีกระทรวงมูรธาธร มีถึงเจ้าพระยาศรีย
 ธรมาธิเบศ เรื่อง "เตือนให้พิจารณาพระราชบัญญัติเทศบาล"
 (...มิถุนายน ๒๔๗๕) ๑๕๐
๓๘. "Suffrage for Siam is Planned by King to Test Democracy"
 By Harlod N. Denny. (New York Times, Tuesday,
 April 28, 1931. : 1, 16) ๑๕๐
๓๙. Editorial "For The King's Guidance".
 (New York Times, April 29, 1931. : 3) ๑๕๔

เรื่องที่สอง	ร่างรัฐธรรมนูญ : แนวพระราชดำริที่จะพัฒนาการเมืองจากเบื้องบนลงมาสู่ เบื้องล่าง	๑๖๐
	บทนำ	๑๖๐
๑.	พระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระยา กัลยาณไมตรี (Francis B. Sayre) (๒๓ กรกฎาคม ๒๔๖๙)	๑๖๗
๒.	บันทึกความเห็นของพระยา กัลยาณไมตรี (Francis B. Sayre) กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (๒๗ กรกฎาคม ๒๔๖๙)	๑๗๗
๓.	ร่างรัฐธรรมนูญของพระยา กัลยาณไมตรี (Francis B. Sayre) ซึ่งใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Outline of Preliminary Draft (๒๗ กรกฎาคม ๒๔๖๙)	๑๘๐
๔.	พระบันทึกของสมเด็จพระยา ดำรงราชานุภาพ (๑ สิงหาคม ๒๔๖๙)	๑๘๓
๕.	ร่างรัฐธรรมนูญโดยนาย เรมอนด์ บี. สตีเวนส์ กับ พระยา ศิริวิสารวาจา (An Outline of Changes in the Form of Government) พ.ศ. ๒๔๗๔	๑๘๔
๖.	บันทึกความเห็นของนาย เรมอนด์ บี. สตีเวนส์ (Memorandum : Concerning the Proposed Changes in the Form of Government) (๙ มีนาคม ๒๔๗๔)	๒๐๒
๗.	บันทึกความเห็นของพระยา ศิริวิสารวาจา (Memorandum) (๙ มีนาคม ๒๔๗๔)	๒๐๔
เรื่องที่สาม	สภากรรมการองคมนตรี : พระบรมราชโบายวางรากฐาน การปกครองระบอบรัฐสภา	๒๐๗
	บทนำ	๒๐๗
๑.	รายงานการประชุมกรรมการองคมนตรี วันจันทร์ที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๗๐	๒๐๖

๒. รายงานการประชุมกรรมการองคมนตรี	
วันอังคารที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๗๐	๒๓๐
๓. รายงานการประชุมกรรมการองคมนตรี	
วันพุธที่ ๑๓ เมษายน ๒๔๗๐	๒๔๒
๔. รายงานการประชุมกรรมการองคมนตรี	
วันจันทร์ที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๗๐	๒๔๔
๕. หนังสือหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร พูลหม่อมเจ้าดำรงศักดิ์ เลขาธิการ	
กรรมการจัดระเบียบองคมนตรี ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๗๐	๒๖๒
๖. ความเห็นส่วนน้อย เรื่องข้อที่ว่าสภากรรมการองคมนตรี ควรเป็น Advisory	
หรือ Consulative body โดยหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร	๒๖๓
๗. พระราชบันทึก Democracy in Siam	๒๖๖
๘. รายงานการประชุมกรรมการองคมนตรี	
วันจันทร์ที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๐	๒๖๙
๙. พระราชบัญญัติองคมนตรี พุทธศักราช ๒๔๗๐	๒๗๔
๑๐. พระราชดำรัสเปิดที่ประชุมสภากรรมการองคมนตรี	๒๗๙

เรื่องที่สี่

พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อความเห็นของ	
นายมุสโสลินี เรื่อง "การศึกษาของอิตาลี"	๒๘๐
บทนำ	๒๘๐
๑. หนังสือราชการ : พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการ	
ทรงมีถึงเจ้าพระยามหิธร เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร	
เรื่อง ส่งสำเนาความเห็นของนายมุสโสลินี แสดงนโยบายและอุปสรรค	
แห่งการศึกษาของประเทศอิตาลีในหนังสือ "The Year Book of Education	
1932" เพื่อให้กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท	
(๒๖ พฤษภาคม ๒๔๗๕)	๒๘๓
๒. Education in Italy	๒๘๔

๓. พระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๒๗ พฤษภาคม ๒๔๗๕) ๒๔๖

เรื่องที่ห้า

พระบรมราโชบายที่จะฝึกฝนประชาชนให้มีความพร้อม

สำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๒๔๙

บทนำ ๒๔๙

๑. พระบรมราโชวาท พระราชทานในวันงานประจำปีของวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ๒๔๙

๒. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน

แก่อาจารย์ ครูและนักเรียนวชิราวุธวิทยาลัย ในงานรื่นเริงประจำปี

ของโรงเรียน วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๐

ว่าด้วยความเป็นนักกีฬา ๓๐๕

๓. พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน

ในวันงานประจำปีของวชิราวุธวิทยาลัย วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒

ว่าด้วยเด็กในโรงเรียนมีหน้าที่ดูแลกันเองเพียงไร ๓๐๘

๔. พระบรมราโชวาท พระราชทานในงานประจำปีของวชิราวุธวิทยาลัย

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ๓๑๐

๕. บันทึกฉบับ วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

เจ้าพระยามหิธร ผู้จัดบันทึก ๓๑๔

บรรณานุกรม ๓๒๔